

EUROPOS PARLAMENTAS

**EUROPOS SĄJUNGOS VIDAUS POLITIKOS GENERALINIS
DIREKTORATAS**

B TEMINIS SKYRIUS: STRUKTŪRINĖ IR SANGLAUDOS POLITIKA

KULTŪRA IR ŠVIETIMAS

**PRIVAČIŲ INVESTICIJŲ Į KULTŪROS
SEKTORIŲ SKATINIMAS**

SANTRAUKA

Anotacija

Šiuo tyrimu nustatomos privačių investicijų į kultūros sektorių skatinimo tendencijos ES valstybėse narėse. Vykdamas šį tyrimą buvo analizuojami empiriniai duomenys, gauti iš apklausos anketų, atvejų tyrimų ir dokumentų analizės. Pateikiama privačių investicijų skatinimo sistemų ir priemonių apžvalga, įskaitant mokesčių sistemą (t. y. kultūros vartojimo bei verslo ir filantropinių investicijų skatinimą), finansų ir bankininkystės programas bei tarpininkavimo priemones. Pateikiamas privačių investicijų į kultūrą Jungtinėse Valstijose ir Europoje palyginimas.

Pateikti šį dokumentą paprašė Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komitetas.

AUTORIAI

IMO – Tarptautinių santykių institutas
Vesna Čopič, filosofijos mokslų daktaro laipsnis, Vadovaujančioji mokslo darbuotoja
Aleksandra Uzelac, filosofijos mokslų daktaro laipsnis, Tyrimo koordinatore
Jaka Primorac, filosofijos mokslų daktaro laipsnis.
Daniela Angelina Jelinčić, filosofijos mokslų daktaro laipsnis.
Andrej Srakar, tikslųjų mokslų magistro diplomas.
Ana Žuvela, humanitarinių mokslų magistro diplomas.

ATSAKINGOJI ADMINISTRATORĖ

Ana Maria Nogueira
Teminis skyrius. Struktūrinė ir sanglaudos politika
Europos Parlamentas
B-1047 Briuselis
E. paštas poldep-cohesion@europarl.europa.eu

REDAKcinė PAGALBA

Lyna Pärt

KALBOS

Originalas: EN
Vertimllo kalbos: BG, CS, DA, DE, EL, ES, ET, FI, FR, HU, IT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, SV

APIE REDAKTORIŲ

Norėdami susisiekti su Teminiu skyriumi arba užsisakyti jo mėnesinį informacinį biuletinį, rašykite adresu: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Rankraštis užbaigtas 2011 m. liepos mėn.
Briuselis, © Europos Parlamentas, 2011 m.

Šį dokumentą galima rasti internete adresu:
<http://www.europarl.europa.eu/studies>

TEISINĖS ATSAKOMYBĖS APRIBOJIMAS

Už šiame dokumente išreikštas nuomones atsako tik autorius ir jos nebūtinai atitinka oficialią Europos Parlamento poziciją.

Šį dokumentą leidžiama kopijuoti ir versti nekomerciniais tikslais, jeigu nurodomas šaltinis, o leidėjas iš anksto informuojamas ir jam nusiunčiama kopija.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

- A&B** Menas ir verslas
- ABSA** Verslo paramos menui asociacija
- ACE** Anglijos meno taryba
- ACRI** Nacionalinė vietos taupomųjų bankų ir bankų fondų asociacija
- ADMICAL** *Carrefour du Mécénat d'Entreprise* (Įmonių rėmimo organizacija)
- AEDME** *Asociación Española para el Desarrollo del Mecenazgo Empresarial* (Ispanijos įmonių rėmimo plėtros asociacija)
- BC** *Bondardo Comunicazione*
- BDI** *Haus der Deutschen Wirtschaft* (Vokietijos pramonės federacija)
- CAF** *Charities Aid Foundation* (Labdarai skirtos paramos fondas)
- CATI** Telefoninė apklausa naudojant kompiuterį
- CCR** Įmonių kultūrinė atsakomybė
- CEG** Kūrybinio eksporto grupė
- CEREC** Europos verslo, meno ir kultūros komitetas
- CHPA** Kultūros paveldo apsaugos aktas
- CIAV** Investicijų į audiovizualinį meną sertifikavimo programa
- CNC** *Centre National de la Cinématographie* (Nacionalinis kinematografijos centras)
- CSR** Įmonių socialinė atsakomybė
- CZK** Čekijos krona, valiuta
- DCMS** Kultūros, žiniasklaidos ir sporto departamentas
- EK** Europos Komisija
- EAA** Europos ekonominė erdvė
- EFCS** Europos kultūros statistikos programa
- EGEDA** Audiovizualinių prodiuserių teisių perdavimo asociacija
- EIS** Įmonių investicijų schema
- ES** Europos Sąjunga

- EUR** Euras, valiuta
- FPC** Filmų kūrimo įmonė
- GBP** Svaras sterlingas, valiuta
- BVP** Bendrasis vidaus produktas
- ICAA** Kinematografijos ir audiovizualinių menų institutas
- IFCIC** *Institut de Financement du Cinéma et des Industries Culturelles* (Kino ir kultūros sektoriaus finansavimo institutas)
- IMO** *Institut za međunarodne odnose* (Tarptautinių santykių institutas)
- IWK** *Initiativen Wirtschaft fur Kunst* (Austrijos verslo komitetas meno reikalams)
- JSKD** Valstybinis fondas kultūrinei veiklai
- LOF** Fondų įstatymas
- MKIDN** *Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego* (Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija)
- MLA** Muziejų, bibliotekų ir archyvų taryba
- NCK** *Narodowe Centrum Kultury*
- NDPB** Nevyriausybinė viešoji įstaiga
- NESTA** Nacionalinis mokslo, technologijų ir meno labdaros fondas
- NEA** Nacionalinis meno labdaros fondas
- NVO** Nevyriausybinė organizacija
- NHMF** Nacionalinis paveldo paminklų fondas
- NIOK** Pelno nesiekiantis informacijos ir mokymo centras
- NPO** Ne pelno organizacija
- NSRK** Nacionalinė kultūros plėtros strategija
- Nyx Forum** Danijos meno ir verslo forumas
- OECD** Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
- PBA** Įstatymas dėl visuomenei naudingos ir savanoriškos veiklos
- PBO** Viešoji organizacija
- PDAAIA** Dokumentų ir archyvų apsaugos bei archyvų institucijų įstatymas
- PLN** Lenkijos zlotas, valiuta

- PPP** Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės
- PVF** Filantropinis verslo fondas
- RCAHMW** Velso karališkoji senovinių ir istorinių paminklų komisija
- MTTP** Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
- RTV** Radijas ir televizija
- SAZAS** *Združenje skladateljev in avtorjev za zaščito glasbene avtorske pravice Slovenije* (Slovėnijos kompozitorių, autorių ir leidėjų autorių teisių apsaugos bendrija)
- SEK** Švedijos krona, valiuta
- SKK** Slovakijos krona, valiuta
- MVĮ** Mažosios ir vidutinės įmonės
- SOFICA** *Société pour le Financement de l'Industrie Cinématographique et Audiovisuelle*
- TCA** Mokesčių konsolidavimo įstatymas
- SESV** Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
- JK** Jungtinė Karalystė
- UNESCO** Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija
- JAV** Jungtinės Amerikos Valstijos
- USD** Jungtinių Amerikos Valstijų doleris, valiuta
- PVM** Pridėtinės vertės mokestis
- VP** Verslo filantropija
- ZUJIK** Visuomenės kultūrinių interesų įgyvendinimo aktas
- ZAMP** *Združenje avtorjev Slovenije* (Slovėnijos autorių draugija)
- WWIK** Meno kūrėjų įstatymo pajamas reglamentuojančios nuostatos

SANTRAUKA

1.1. Įžanga

1.1.1. Tyrimo aprėptis

Mišrus meno ir kultūros finansavimas apskritai vertinamas kaip finansinio tvarumo pavyzdys. Nors kultūrinė veikla turi įvairių finansavimo šaltinių, įskaitant valstybės paramą, privačią paramą ir uždirbamas pajamas, šis tyrimas skirtas privačių investicijų į kultūrą analizei. Tyrimu siekiama išanalizuoti įvairias privačių investicijų formas kultūros politikos ir esamų skatinimo priemonių atžvilgiu. Šio tyrimo tikslas – padėti Europos Parlamentui geriau suprasti valstybės skatinimo priemonių svarbą privačiam kultūros finansavimui. Pagrindinis dėmesys vykdant šį tyrimą skiriamas valdžios sukurtų finansavimo būdų ir sistemų, skirtų privačioms investicijoms į kultūros sektorių skatinti, svarbai ekonominiu, politiniu ir kultūriniu aspektais ir tokių būdų bei sistemų naudojimo paplitimui. Tyrimu bandoma nustatyti bendras privačiojo kultūros sektoriaus finansavimo ES tendencijas, kartu pateikiant pavyzdžių apie naujus metodus ir politiką ES valstybėse narėse. Stengiamasi išsiaiškinti pagrindinius kultūros sektoriaus finansavimo motyvus ir pagrindines kliūtis, su kuriomis susiduria privatūs investuotojai. Vykdant tyrimą analizuotas kultūros politikos palyginamojo tyrimo poreikis šioje srityje ir pabrėžta bendra ES valstybių narių atsakomybė ES lygmeniu teikiant palyginamus duomenis. Pridedama ir trumpa tendencijų ir pagrindinių skirtumų analizė lyginant su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis.

Terminas „privati investicija“, kaip jis apibrėžiamas šiame tyrime, apima bet kokias asmenų, įmonių ar nevalstybinių organizacijų investicijas, dovanojimą ar išlaidas kultūrai. Ši apibrėžtis apima ne tik privačių investicijų sąvoką, kuri visų pirma siejama su kapitalo grąža apimant privačią paramą ir uždirbtas pajamas, kurias gauna asmenys, įmonės ir ne pelno organizacijos, nesvarbu, ar jie investuotų, remtų, aukotų ar vartotų kultūrą. Todėl šiame tyrime aptariamos susijusios paramos formos yra tiesioginės investicijos, rėmimas, globa, aukos ir uždarbis iš pačių gautų pajamų, pvz., bilietai, įėjimo mokesčio ir kitų prekių. Investavimą, dovanojimą ir pinigų leidimą skatina skirtingi motyvai: investavimą skatina naudos, kuri matuojama pelnu, principas, dovanojimą skatina socialinės atsakomybės principas, kuris pasireiškia per socialines, simbolines ir panašias neekonomines kultūros vertybes, o pinigų leidimą skatina vartotojo suverenumo principas, vertinamas pagal kultūros rinkos ar vartojimo vertę bei esminę kultūros vertę.

1.1.2. Naudoti duomenų šaltiniai

Dėl plačiai priimto suvokimo, kad mišri meno ir kultūros finansavimo ekonomika galėtų suteikti naujų perspektyvų tvariai kultūros sektoriaus veiklai, norėjosi rasti kitų šaltinių valstybiniam finansavimui papildyti ir paskatinti juos naudoti. Todėl stebina, kad nėra pakankamai palyginamų duomenų apie privačių kultūrai skirtų lėšų dydį, esamų priemonių veiksmingumą ir nėra palyginamos metodikos Europoje. Ribotų žinių apie padėtį skirtingose valstybėse narėse galima gauti iš tyrimų ir apklausų apie privačias dovanas ir kultūros rėmimą, kurį vykdo meno ir verslo organizacijos. Tačiau turimi duomenys buvo surinkti naudojant skirtingą metodiką, todėl yra nepakankamai kokybiški, kad juos būtų galima palyginti Europos lygmeniu.

Siekiant kompensuoti sisteminių duomenų trūkumą, klausimais, susijusiais su privačiomis investicijomis į kultūrą, ir ypač dėl ES esamų privačių investicijų skatinimo priemonių, padėti privačių investicijų atžvilgiu skirtingose ES šalyse buvo bandoma išsiaiškinti renkant informaciją per klausimynus. Klausimynai buvo išsiųsti 27 ES kultūros ministrams, siekiant surinkti duomenis apie esamas valstybines priemones privačioms investicijoms į kultūrą skatinti. Gauti atsakymai skyrėsi išsamumu. Iš daugelio kultūros ministrų gavome atsakymus, kad jie tokių duomenų sistemškai nerenka arba kad tai yra finansų ministrų kompetencija. Taip pat buvo kreiptasi į esamas meno ir verslo organizacijas bei kultūros organizacijas Europoje, pateikiant joms trumpus klausimų sąrašus apie privačias

investicijas į kultūros sektorių. Daugiau žinių pasirinktose šalyse (Italijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje) surinkta vykdant penkis atvejų tyrimus. Dar vienas vertingas šios analizės duomenų šaltinis buvo visos Europos kultūros politikos schemos rinkinys „Kultūros politikos kryptys ir tendencijos Europoje“. Taip pat išsamiai išanalizuota atitinkama šiai temai skirta literatūra.

1.1.3. Tyrimo struktūra

Tyrimą sudaro septyni skyriai. I skyriuje pristatomas tyrimas. II skyriuje pateikiamos bendrosios aplinkybės, paaiškinami pagrindiniai tyrime vartojami terminai, pateikiamos pagrindinės kultūros politikos sąvokos ir finansavimo būdai, pateikiama sistema, kad būtų galima suprasti mokesčių vaidmenį ir pagrindines jų ypatybes. Jame apžvelgiamas meno ir kultūros finansavimas, suskirstant jį pagal tris pagrindinius šaltinius (t. y. valstybės finansavimą, privatų finansavimą ir uždirbtas pajamas) ir pagal skirtingus finansuotojus (pvz., įmones, individualius asmenis ir ne pelno organizacijas). Šiame skyriuje finansavimo būdai išsamiau paaiškinami ekonomiais, politiniais ir kultūriniais aspektais. Atsižvelgiant į kultūrinį ES valstybių narių suverenitetą ir ribotą ES mokesčių reglamentavimo vaidmenį, šiame skyriuje taip pat trumpai įvertinamas ES mokesčių reglamentavimo valstybėse narėse poveikis. Skirtingų rūšių privačios investicijos suskirstomos pagal investavimo motyvus (pvz., tiesioginės investicijos, įskaitant viešojo ir privatačio sektorių partnerystę; rėmimas, globa ir aukos). Taip pat pabrėžiama, kad visos valstybinės pastangos glaudžiai susijusios su aktyviu kultūros sektoriumi: kultūros verslumas, veiksminga rinkodara, intensyvus lėšų rinkimas ir ryšių su publika plėtojimas, kartu pereinant prie skaitmeninių technologijų, kelia naujus iššūkius visoms susijusioms šalims. III skyriuje aprašomi pasirinktos sistemos, įrankiai ir priemonės, susiję su mokesčių mažinimu ir atskaita, finansinės skatinimo priemonės, kuriomis siekiama pritraukti galimus bendrus finansuotojus, pagrindinės organizacijos, kurios tarpininkauja meno ir verslo arba meno ir valstybiniam sektoriams, ir kitos politikos gairės, dėl kurių gali atsirasti naujų tendencijų. IV skyriuje pristatomi penki atvejų tyrimai skirtingose ES dalyse: šiaurėje ir pietuose, senosiose ir naujosiose valstybėse narėse, taip pat skirtingų kultūros politikos tradicijų šalyse (Italijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje), siekiant nustatyti esamą privačių investicijų į kultūrą praktiką ir tendencijas. V skyriuje palyginamuoju požiūriu aptariama JAV privačių investicijų į kultūrą skatinimo priemonių sistema. Viena iš priežasčių, kodėl šios sistemos skirtingos, yra kultūriniai ir sisteminiai Europos ir JAV finansavimo sistemų skirtumai. Todėl vykdant šį tyrimą pasirinktos svarstyti kelios JAV privataus finansavimo sistemos. VI skyriuje pasiūlomi keli baigiamieji pasvarstymai, o VII skyriuje – rekomendacijos, kaip paskatinti privačias investicijas į šį sektorių ES lygmeniu įgyvendinant politines idėjas, kurios nepriklauso vien ES kompetencijai, bet gali atitikti tendencijas, aktualias nacionalinėms ir regionų vyriausybėms.

Projekto komandos parengta medžiaga, kuria pagrįsta ši ataskaita, susideda iš penkių prie šio tyrimo pridedamų priedų: 1 priede pateikiamos priemonės privačioms investicijoms tam tikruose kultūros sektoriuose, t. y. audiovizualinio meno ir kultūros paveldo sektoriuose, skatinti. 2 priede pateikiami išsamūs, gilūs atvejų tyrimų, kurie pristatomi IV tyrimo skyriuje, variantai. 3 priedą sudaro ES valstybėse naudojamų iniciatyvų privačioms investicijoms į kultūrą skatinti sąrašas, kuris buvo sudarytas kaip darbinė šio tyrimo byla. 4 priede išsamiau nei V skyriuje aptariama privataus aukojimo JAV sistema ir jos ypatybės, o 5 priede pateikiamas trumpas tyrime vartotų terminų žodynėlis.

1.2. Privačios investicijos į kultūrą: pagrindinės sąvokos

Šiame tyrime **kultūra** laikoma veiklos sektoriumi, susijusiu su originaliu kūrybiniu menu, kuris turi ekonominį poveikį ir teikia socialinę naudą kuriant, gaminant ir platinant prekes ir paslaugas skirtingose kultūros srityse. Kultūros sektoriaus rezultatai įkūnija skirtingas kultūros vertybes. Norint tinkamai įvertinti kultūros vertę, kultūrą reikia laikyti privačios rinkos preke ir visuomenei naudinga preke. Pagrindiniai du kultūros vertės aspektai yra ekonominė ir kultūrinė vertė. Ekonominę vertę sudaro naudojimo ir nenaudojimo vertės.

Rinkos arba naudojimo vertę galima išreikšti kaina, kurios prašoma už kultūros prekes ir paslaugas. Nenaudojimo vertės sąvoka reiškia vertę, kurią žmonės susieja su kultūros prekėmis ar paslaugomis, nors patys jų nenaudoja (pvz., dalyvavimas renginiuose, parodų lankymas, knygų skaitymas) (Hansen, 1997; Navrud ir Ready, 2002). Nenaudojimo vertę toliau galima klasifikuoti į pasirinkimo, palikimo, egzistavimo, prestižo ir ugdomąją vertes (Frey ir Pommerehne, 1989). Kultūrinės vertės sąvoka reiškia vertę, kurią turi prekė arba paslauga, nepaisant jos vietos ekonominėje sistemoje. Kultūrinė vertė skirstoma į socialinę, simbolinę, estetinę, dvasinę, istorinę ir autentiškumo vertes (Throsby, 2011).

Šio tyrimo tikslais buvo sukurta **mišraus finansavimo ekonomikos** šaltinių klasifikacija. Atitinkamai yra trys pagrindiniai kultūros finansavimo šaltiniai Europoje: valstybės parama (tiesioginė ir netiesioginė), privati parama (verslo parama, individualios dovanos, fondai ir patikos fondai) ir uždirbamos pajamos.

Valstybės parama apima tiesioginę valstybės paramą ir netiesioginę valstybės paramą. *Tiesioginė valstybės parama* kultūrai apibrėžiama kaip bet kokia parama kultūrinei veiklai, kurią skiria vyriausybė ir (arba) kitos valdžios institucijos. Tiesioginė parama apima subsidijas, išmokas, dotacijas ir kt., t. y. pinigai pervedami tiesiogiai iš valstybės lėšų į gavėjų sąskaitas. *Netiesioginę valstybės paramą* sudaro priemonės, kurias taiko vyriausybės ir (arba) valstybės institucijos, paprastai per teisės aktus, kultūros organizacijų naudai, tačiau tokios priemonės nėra susijusios su pinigų pervedimu iš šių institucijų minėtoms organizacijoms. Netiesioginės priemonės daugiausia reiškia mokesčių išlaidas, t. y. pajamas, kurių atsisako vietos ir nacionalinės valdžios institucijos dėl mokesčių sumažinimo kultūros institucijoms ar jų atleidimo nuo mokesčių, dalines subsidijas ir kitas finansines ir bankininkystės programas, pagal kurias ne valdžios tarnautojai, o naudos gavėjai lemia, kurios organizacijos gaus naudos.

Privati parama – privati parama kultūrai reiškia bet kokią finansinę paramą, teikiamą investuojant, dovanojant ar leidžiant pinigus individualiu arba nevalstybiniu lygmeniu. Privačią paramą toliau galima skirstyti į verslo paramą, individualias aukas ir paramą iš fondų ir patikos fondų. *Verslo parama* reiškia tiesiogines investicijas, kuriomis siekiama gauti kapitalo grąžą, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes ir investicijas į meno kolekcijas, taip pat rėmimą ir įmonių pinigines aukas. *Individualios aukos* apima visas individualių asmenų operacijas, kurių tikslas – paaukoti arba padėti kultūrai. Individualias aukas reikėtų atskirti nuo namų ūkių išlaidų kultūrai, patenkančių į uždirbamų pajamų kategoriją. Parama iš *fondų* ir *patikos fondų* reiškia paramą iš tarpininkų institucijų, paprastai įsteigtų pagal įstatymus, kurios tarnauja specialiems tikslams ir misijai ir yra remiamos privačiomis aukomis.

Uždirbamos pajamos – ši kategorija apima visas individualias išlaidas kultūros tikslams, pvz., įėjimo į kultūros institucijas mokestis arba kultūros objektų pirkimas. Todėl uždirbamos pajamos reiškia visas tiesiogines pajamas, kurias kultūros organizacijos uždirba rinkoje.

Šiuo metu pastebima tendencija, kad tiesioginė valstybės parama kultūrai linkusi mažėti, ir šią tendenciją stiprina **dabartinės finansų krizės poveikis**. Daugumai valstybių nebeužtenka turimo biudžeto, todėl atsiranda noras eksperimentuoti su privačių investicijų į kultūrą sistemomis. Ankstesniais dešimtmečiais verslo parama Europos valstybėse augo, bet šiuo metu dėl finansų krizės ji mažėja. Privatūs fondai Europoje taip pat mažina savo biudžetus, neigiamą įtaką patyrė ir individualios išlaidos.

Investicijos į kultūrą ir kultūros vertybės yra susijusios. Yra keturios privačių investicijų į kultūrą subkategorijos pagal investavimo motyvus: **tiesioginės / kapitalo investicijos**, kurių pagrindinis motyvas yra pelnas (todėl labiausiai domina ekonominė vertė); **rėmimas**, kuris yra dvipusė verslo sąveika (atneša pelną, didina prekės ženklo žinomumą verslui, atneša naudą kultūros organizacijoms); **aukos ir globa**, kai aukotojų ir globėjų motyvai daugiausia atitinka socialines, simbolines ir panašias neekonominės vertybes, t. y. aukos

daugiausia įvairiomis formomis susijusios su kultūros vertybių realizavimu; ir **uždirbamos pajamos**, kurios išreiškia ir ekonomines, ir kultūrinės vertybes.

Privatus finansavimas taip pat turi įvairių trūkumų, t. y. jis daugiausia skiriamas tradicinėms meno programoms ir prestižinėms kultūros organizacijoms. Todėl mišri ekonomika, kai valstybės finansavimas suteikia tvirtą pagrindą sektoriaus stabilumui, privatus finansavimas pagal individualius pageidavimus remia pasirinktus renginius ar prodiuserius, o uždirbamos pajamos suteikia vartotojams vertę už pinigus, gali atpirkti kiekvienos finansavimo formos trūkumus. Įvairinant finansavimo šaltinius siekiama pašalinti nesisteminius pavojus, kad teigiami vieno finansavimo šaltinio rezultatai neutralizuotų neigiamas kito šaltinio savybes.

Svarbiausias privačių investicijų į kultūros sektorių skatinimo elementas yra **mokesčių politika**. Mokesčių ir kultūros politikos krypčių sankirta akivaizdi, kadangi mokesčių reguliavimas gali turėti ir teigiamų, ir neigiamų padarinių kultūrai. Kultūros politika ir mokesčių politika visada buvo susipynusios ir ši tendencija vis stiprėja. Mokesčių teisės aktai svarbūs didinant kultūros sektoriaus finansinį nepriklausomumą. Pagrindinis mokesčių politikos, kaip priemonės nukreipti valstybės finansavimą menui, pranašumas yra jos neutralumas, nes mokestinės lengvatos nėra susijusios su meno turiniu. Kriterijai visiems bendri ir susiję su naudos gavėjų veiklos sritimi ar tipu. Kultūros sprendimus paliekama priimti individualiems asmenims, komercinėms įmonėms ir ne pelno organizacijoms. Todėl svarbu suprasti ir skatinti tokią mokesčių politiką, kurią vykdant būtų atsižvelgiama į kultūrinius aspektus kaip į svarbią kultūros politikos priemonę, taip leidžiant priimti individualius sprendimus remti kultūros projektus.

Kalbant apie mokestines priemones vartojama daug skirtingų terminų, pvz.: mokesčių lengvata, mokesčių pertrauka, mokesčių atskaita, atleidimas nuo mokesčių, mokesčio lengvata, mokestinės paskatos ir t. t. Nors dauguma šių terminų reiškia mokesčių nurašymą, kuriuo sumažinamas mokesčių bazės dydis, mokestinės paskatos reiškia konkrečias priemones, kuriomis skatinamas pageidaujamas elgesys meno ir kultūros atžvilgiu. Mokesčių pertraukos retai naudojamos konkrečiai kultūrai ir menui, jos skirtos platesnei filantropijos kategorijai (O'Hagan, 1998). Kultūros sritis yra tik viena iš tokių labdaringų sričių kaip socialiniai reikalai, sveikata, sportas, religija ir kt. Kadangi turimuose statistiniuose duomenyse kultūra ne visada atskiriama nuo kitų filantropijos sričių, sunku stebėti privačias investicijas į kultūrą naudojant esamas sistemas. ES lygmeniu sumažintas PVM koeficientas yra viena iš reikšmingiausių netiesioginio valstybės finansavimo priemonių, todėl PVM politika yra svarbi Europos kultūros politikos priemonė.

1.3. Privačios investicijos į kultūrą: pasirinktos sistemos ir priemonės

Siekiant stiprinti meno ir kultūros privataus finansavimo rėmimą buvo sukurta įvairių priemonių ir sistemų, pvz.: mokestinės paskatos aukotojams, vartotojams ir rėmėjams, lėšų rinkimo skatinimas per dalines subsidijas, kad būtų sujungtos valstybės subsidijos ir privačiai surinktos lėšos, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės reglamentavimas, tarpininkavimo sistemų rėmimas (pvz., meno ir verslo forumų, subsidijas teikiančių fondų, loterijomis pagrįstų fondų ir socialinio verslo fondų), valstybės finansuojamų investicinių čekių naudojimas, skatinant kultūros organizacijas konkuruoti dėl publikos, ir bankininkystės programos, pagal kurias galima palankiomis sąlygomis gauti paskolas. Palyginti su valstybės subsidijomis (t. y. išmokomis ir dotacijomis), kaip su tiesioginės valstybės paramos formomis, šios priemonės reiškia netiesioginę valstybės paramą kultūrai. Valstybė netiesiogiai remia meną ir kultūrą per įvairias skatinimo pastangas, įskaitant mokesčių atsisakymo politiką, kai mokesčių mokėtojai ir naudos gavėjai, o ne valstybės tarnautojai sprendžia, kurias organizacijas remti.

Šiame skyriuje pateikiama šešiolika pasirinktų konkrečių sistemų ir priemonių, skirtų privačioms investicijoms į kultūrą ES valstybėse narėse skatinti. Jie buvo nustatyti iš klausimynų, išsiųstų ES valstybių kultūros ministrams, naudojant duomenis, kuriuos galima gauti iš rinkinio „Kultūros politikos kryptys ir tendencijos Europoje“ ir iš kitų šiam tyrimui naudotų antrinių šaltinių bei pritaikant vykdant atvejų tyrimus įgytas žinias.

1. Mokestinės paskatos vartoti kultūrą yra tokios priemonės, kuriose mokesčių objektas yra bet kokia kultūros vartojimo forma (pvz., muzikos, paveikslų, skulptūrų pirkimas). Bendriausia tokių priemonių forma yra **PVM sumažinimas** už kultūrinių prekių pirkimą, mokesčių atskaita už kultūros objektų pirkimą ir kitos priemonės, pvz., meno perdavimas vietoj mokesčio mokėjimo. PVM sumažinimas už kultūrinių prekių ir paslaugų pirkimą yra pagrindinės besąlygiškos subsidijos kultūros pramonei, ypač nesėkmės rinkoje atveju (pvz., kai kultūros produktus reikia remti, nes rinka per maža, kad galėtų veiksmingai veikti).
2. Mūsų klausimynai ir papildomi duomenys iš minėto rinkinio rodo, kad paramos **rėmimui** priemonės stebimos nenuosekliai. Verslas remia kultūrą visose tirtose valstybėse. Nors rėmimas turi didelių galimybių ir yra skatinamas taikant mokestines paskatas, jis vis dar sudaro tik mažą dalį kultūros organizacijų biudžeto pajamų.
3. **Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės (VPSP)** paprastai reiškia vyriausybės ir privačiojo sektoriaus susitarimą dėl viešųjų paslaugų teikimo arba infrastruktūros. Taip socialiniai prioritetai suliejami su privačiojo sektoriaus vadovavimo įgūdžiais, palengvinama valstybės našta dėl didelių kapitalo išlaidų ir privačiajam sektoriui perkeliama išlaidų viršijimo rizika.
4. **Teisės aktai dėl procentų** arba procentinė filantropija yra mokesčių priemonė, kurią naudodami mokesčių mokėtojai gali paskirti tam tikrą savo pajamų mokesčio procentą konkrečiai ne pelno nevyriausybinei organizacijai ir tam tikrais atvejais kitoms organizacijoms, pvz., bažnyčioms. Ši priemonė pasižymi dviem savybėmis: 1) mokesčių mokėtojai patys nusprendžia, kaip bus paskirstyta jų mokamo mokesčio dalis; 2) paskirtas lėšas galima naudoti tik tam tikriems naudoms gavėjams remti (Bullain, 2004). Iš visų ES valstybių narių plačiausiai teisės aktų dėl procentų sistemos pripažįstamos Rytų Europos šalyse, pvz., Vengrijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje, nors tokia sistema egzistuoja ir keliose kitose šalyse, pvz., Italijoje.
5. **Individualios aukos** kultūros tikslams yra apibrėžiamos kaip vienpusės verslo operacijos, kai aukotojas nesitiki tiesioginės naudos. Aukos gali būti teikiamos pinigais arba natūra. Paprastai aukos susijusios su aukštesne kultūrine verte ir pelnas nėra pagrindinis motyvas. Vis dėlto, kai aukotojas gauna tam tikrą paskatinimą aukoti kultūrai, paprastai kultūros organizacijos sulaukia geresnių rezultatų. Kelios ES valstybės narės įgyvendino priemones individualiems aukotojams skatinti. Kelios valstybės siūlo mokesčių atskaičiavimą individualiems aukotojams, vadovaudamosi JAV ir anglosaksiškos kultūros politikos tradicijos šalių pavyzdžiais. Kai kurios šių šalių (pvz., Vokietija, Italija ir Graikija) turi specialias skatinimo priemones paveldėjimo mokesčiams, kai palikimui pagal testamentą mokesčiai gali būti sumažinti iki 60 proc. (Vokietija).
6. **Įmonių aukos** yra dovanos pinigais arba natūra, kurias kultūros organizacijoms arba individualiems menininkams teikia įmonės ir kiti teisės subjektai. Įmonių aukų rėmimo priemonės dažniausiai yra mokestinės paskatos aukotojams. Nors ši priemonė stipriai įsigalėjusi anglosaksiškos kultūros politikos tradicijų šalyse, įmonių aukų rėmimo priemonės buvo rečiau minimos atsakymuose į mūsų klausimynų klausimus nei priemonės, kuriomis remiamos individualios aukos. Mažesnę atsakymų šioje kategorijoje skaičių galima paaiškinti tuo, kad trūksta tinkamos informacijos ir šios srities stebėjimo.

7. Kelios valstybės leidžia mokesčių mokėtojams **perduoti** savo turta, įskaitant **meno dirbinius, vietoj įvairių mokesčių**, pvz., vietoj turto mokesčio. Tokia sistema veiksmingai veikia kaip mokesčių įskaitos sistema, palyginti su mokesčių atskaitos sistema (Freudenberg, 2008), todėl yra naudingesnė mokesčių mokėtojams nei išdui.
8. **Dalinis finansavimas** arba dalinės subsidijos – tai terminas, vartojamas reikalavimui arba sąlygai, kad privačią auką pinigais arba natūra atitiktų tam tikra paaukotai vertei proporcinga suma iš trečiosios šalies (pvz., valstybės ar vietos bendruomenės), apibūdinti. Yra teigiamas valstybės subsidijų ir privačių investicijų ryšys; t. y. privatūs investuotojai greičiausiai daugiau skirs kultūrai, kai matydami vyriausybės paramą jie bus įsitikinę dėl savo investicijų vertės. Todėl dalinis finansavimas dažnai naudojamas kaip galimybė užtikrinti, kad valstybės investicijos skatintų didesnes investicijas iš privačiojo sektoriaus.
9. Daugelyje valstybių kultūros **loterijos lėšos** yra svarbus privačių investicijų į kultūrą šaltinis, nes loterijos sudaro galimybę kultūros intervencijoms, kurios kitaip būtų neįmanomos. Loterijų lėšų naudojimas kultūrai yra gana nauja priemonė, bet jos svarba auga ieškant papildomų subsidijų kultūros srityje. Skirtingose šalyse loterijų lėšų rinkimo ir paskirstymo metodai skiriasi. Šios lėšos dažnai susijusios su specialiais mokesčiais, todėl yra skiriamos specialioms kultūriniais tikslams.
10. Kita privačių investicijų į kultūrą skatinimo forma **yra investicinių čekių** naudojimas. Apskritai investicinis čekis yra tam tikros piniginės vertės kreditas, kurį galima panaudoti tik konkrečiam tikslui. Kultūros sektoriuje investiciniai čekiai naudojami kaip būdas skatinti kultūros produktų paklausą. Europoje geriausiai žinoma investicinių čekių sistema veikia Slovakijoje. Panašios sistemos buvo išbandytos Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje.
11. **Specialusis mokestis** yra mokestis, iš kurio gautos pajamos (pagal įstatymą) rezervuojamos konkrečiai grupei ar paskirčiai. Yra atvejų, kai specialiojo mokesčio gavėjai gauna papildomų lėšų ir iš valstybės biudžeto. Specialieji mokesčiai dažnai pasitaiko švietimo, kelių tiesimo sektoriuose, ekologinių klausimų ir socialinio saugumo srityse (Pasquesi, n.d.). Specialiųjų mokesčių naudojimas retai buvo minimas atsakymuose į mūsų klausimų klausimus ar antrinėje literatūroje. Ši galimybė suteikia dar vieną būdą veiksmingai aprūpinti kultūrinę veiklą papildomomis lėšomis.
12. **Bankininkystės programos** paprastai yra bankų vykdomos programos arba programos, susijusios su bankų darbu, jos skirtos bankų paramai į kultūros sektorių nukreipti. Bankininkystės programos gali apimti paskolų programas, kuriomis kultūros veiklai suteikiamos palankios palūkanų normos, arba kitas kultūros veiklai palankias priemones. Vienas geras bankininkystės programų pavyzdys yra Nyderlanduose, kur bankas „Triodos“ nusprendė savo ryšius ir įmonės atsakomybės veiklą skirti kultūros sektoriaus paramai. „Triodos“ kultūros fondas išduoda kultūros institucijoms paskolas ir finansuoja kultūros institucijų (pvz., muziejų ir teatrų) statybą ir atnaujinimą (Holterhues, 2009).
13. Privataus kultūros rėmimo skatinimo sistemas palaiko įvairios dotacijų skyrimo institucijos. **Fondai** reiškia teisinę ne pelno organizaciją, kurios paprastai arba aukoja lėšas ir remia kitas organizacijas, arba teikia finansavimo šaltinį savo labdariniams tikslams, kategoriją. Europos fondų sektorius dinamiškai auga ir įgyja svarbų vaidmenį kultūros sektoriuje. Dauguma fondų remia socialinius klausimus ir darbotvarkes, kultūra sulaukia mažesnių fondų ir riboto skaičiaus fondų dėmesio.

14. Dar viena auganti privačių investicijų į kultūros sektorių forma yra **verslo filantropija**, kuri taiko rizikos kapitalo investavimo principus, pvz., ilgalaikį investavimą ir gebėjimų kūrimo paramą, savanorių ir visuomeniniams sektoriams. Tai tam tikra dalyvaujamosios filantropijos forma.
15. Esamos **meno ir verslo organizacijos** teikia svarbias paslaugas per mokymo paslaugas, informuotumo didinimo veiklą ir meno bei verslo sektorių ryšius. Steigiamos tokios specializuotos agentūros, kurios skatina bendrą verslo įmonių ir meno sektoriaus veiklą, skatina privačių įmonių įsitraukimą į kultūros sektorių. Ypač svarbus jų veiklos aspektas yra įmonių aukojimo veiklos stebėjimas ir ataskaitų rengimas, nes duomenys apie privačias investicijas į kultūrą nėra sistemaiškai renkami nei nacionaliniu, nei Europos lygmenimis.
16. Kaip svarbios naujos priemonės privačioms investicijoms į kultūrą skatinti pabrėžiamos naujos skaitmeninėje erdvėje besikuriantios sistemos, pvz., **grupinis finansavimas (angl. crowd funding) ir internetinis lėšų rinkimas**.

1.4. Privačios investicijos į kultūrą: valstybių atvejų tyrimai

Europa turi įvairių kultūros politikos sistemų, kuriomis stengiamasi reaguoti į iššūkius ieškant ekonominio veiksmingumo ir produktyvumo pusiausvyros bei siekiant pageidaujamų socialinių ir kultūrinių tikslų (Boorsma, 1998). Skiriasi šių sistemų organizaciniai modeliai: nuo centralizuotų biurokratinių iki teisiškai ir komerciškai savarankiškų modelių. Atitinkamai skiriasi ir netiesioginių valstybės politikos priemonių naudojimas ir vaidmuo, pvz., mokesčių atskaitos ir paskatų bei į poreikį orientuotų subsidijų, pvz., investicinių čekių, paskolų be palūkanų, dalinio finansavimo ir valstybės finansinių partnerystės, ir tarpininkavimo organizacijų dalyvavimo lygmuo (pvz., meno ir verslo organizacijų ir visuomeninės naudos fondų).

Siekiant išanalizuoti kultūros politikos kryptis ir būdus, kuriais jose sprendžiama ši problema, į šį tyrimą buvo įtraukti penki išsamūs šalių atvejų tyrimai. Šių pasirinktų valstybių pavyzdžiai leidžia pažvelgti į skirtingas naudojamas sistemas ir nustatyti praktines priemones ir geriausios nacionalinės privačių investicijų į kultūros sektorių skatinimo praktikos pavyzdžius. Taigi remiantis atvejų tyrimais galima nustatyti skirtingą kultūros finansavimo padėtį ir problemas. Pristatytos pasirinktos šalys: Italija, Nyderlandai, Lenkija, Slovėnija ir JK, atskleidžia skirtingas bendrąsias aplinkybes Europoje. Atvejų tyrimų išvadose pabrėžiami Europos bendrumai ir skirtumai. Iš rezultatų matyti, kad JK ir Nyderlanduose (anglosaksiškos kultūros politikos valstybėse) veikia pažangiausios sistemos ir priemonės privačiojo sektoriaus aukojimui kultūrai skatinti. Slovėnija ir Lenkija, kaip naujosios posocialistinės ES valstybės narės, vis dar turi neišplėtotas paramos privačioms investicijoms sistemas dėl gana nelanksčių kultūros sektoriaus struktūrų. Italija, kaip Viduržemio regiono tradicijų šalis, yra tarpinis atvejis: vis dar dominuoja valstybė, bet yra pakankamai galimybių įsitraukti privačiajam sektoriui.

- Italijos atvejis parodo, kad nors valstybė išsaugo pagrindinį vaidmenį ir atsakomybę už kultūros rėmimą, yra platus spektras iniciatyvų, paskatų ir sistemų, skirtų skatinti privačiai remti kultūrą. Svarbiausią poziciją tarp šių sistemų užima bankų fondai.
- Praeitą dešimtmetį padaugėjo privačių aukų kultūrai Nyderlanduose: išaugo jų dalis bendroje aukų sumoje ir absoliuti jų suma. Daug nuveikė vyriausybė mokesčių teisės aktų ir programų, kuriomis skatinamos privačios aukos, atžvilgiu. Dabartinis Olandijos kultūros politikos modelis turi ir teisiškai bei komerciškai savarankiškų, ir verslo modelio savybių. Paskelbtuose kultūros politikos pokyčiuose būsimiems ketveriems metams pabrėžiama verslo modelių svarba.

- Lenkijoje privačių investicijų į kultūrą skatinimas vis dar ankstyvosios stadijos, tolesniam jo tobulinimui reikalingas gerai parengtas strateginis požiūris. Tai susiję su bendru poreikiu pertvarkyti kultūros sektorių Lenkijoje.
- Slovėnijoje per mažai struktūrinių pokyčių, kurie lemtų didesnę privačiojo sektoriaus dalyvavimą kultūroje. Nors ir nustatyti kultūros politikos tikslai siekiant modernizuoti viešąjį kultūros sektorių ir mobilizuoti privatų finansavimą, yra mažai konkrečių priemonių, kuriomis būtų siekiama veiksmų šia kryptimi.
- Jungtinėje Karalystėje vadinamasis kultūros finansavimo aukso standartas yra vertinamas kaip „trikojė ekonomika“, kur kiekvienas pajamų šaltinis (valstybinis, privatus, uždirbtas) sudaro trečdalį visų pajamų. Iš tikro tik uždirbtos pajamos sudaro trečdalį bendrų pajamų (32 proc.); valstybinis finansavimas sudaro vidutiniškai 53 proc. meno organizacijų pajamų, o privačios investicijos sudaro likusius 15 proc. (Mermiri, 2010a). Dėl neseniai sumažintų nacionalinio ir vietos meno biudžetų, meno ir kultūros sektorius susiduria su būtinybe rasti alternatyvių pajamų šaltinių, t. y. privačių investicijų, kurios pakeistų valstybės subsidijas. Vyriausybė ieško naujų būdų skatinti privačiojo sektoriaus dalyvavimą kurdama rizikos fondą aukotojų paskatoms kurti ir suteikti meno organizacijoms galimybes rinkti lėšas.

1.5. Europa ir JAV: paskatų privačioms investicijoms į kultūrą palyginamoji apžvalga

Palyginus ES ir JAV privačių investicijų į kultūrą tendencijas matyti didelių skirtumų politikos krypties ir gaunamų rezultatų atžvilgiu. Sistemos skiriasi ir savo struktūra, ir gaunamu privačių aukų dydžiu. Vieni skirtumai susiję su politine ir teisine aplinka, kiti kyla iš lėšų rinkimui skiriamų išteklių prieinamumo ir prašymo kultūros egzistavimo, tretį priklauso nuo kultūros bei aukojimo ir dalijimosi gerove tradicijos.

Nuo XX a. ir Europoje, ir JAV įvyko didelių politikos raidos permainų. Europos valstybėse buvo įvesti mokesčių teisės aktai, kuriais remiamos ir skatinamos privačios investicijos į kultūrą, o JAV valstybės institucijos smarkiai sumažino valstybės paramą kultūrai, taip palikdamos ją rinkos valiai.

Kultūros kaip visuomenei naudingos prekės ir rinkos produkto suvokimas yra esminis skirtumas lyginant paramos kultūros sektoriui lygį Europos šalyse ir JAV. Pagrindinis iššūkis Europai yra išsaugoti savo laimėjimus remiant meną ir kultūrą kaip visuomenei naudingą prekę, kartu skatinant priemones privačiam finansavimui, kuris yra labiau stimuliuojantis, platesnis ir lankstesnis.

Dauguma JAV ir ES skirtumų akivaizdžiai matyti fiskalinės politikos nuostatose, nes JAV naudoja daugiau mokesčių priemonių, skirtų skatinti privatųjį sektorių aukoti kultūrai. Tokios priemonės pagal funkciją aprašymą apima įvairiausias privačių aukų formas, aukštesnį privačių aukų procentą bendrai finansuojant kultūrą, labdarinių aukojimų priemones, sukurtas ne mokesčių sistemoje (pvz., jungtinis pajamų fondas, besitęsiantis turto patikėjimas labdaros tikslu, patikos fondas su pagrindiniu labdaros tikslu), didesnes individualaus aukojimo mokesčių lengvatas ir tinkamumo kriterijus mokesčių lengvatoms.

JAV verslo parama menui ir kultūrai pasikeitė iš labdaringo aukojimo į labiau rinkos vertę pagrįstą ir į rėmimą orientuotą strategiją.

Individualaus aukojimo lygio JAV ir Europoje skirtumai daugiausia susiję su federaliniu pajamų mokesčiu, turto mokesčiu, kapitalo prieaugio mokesčiu ir dovanojimo mokesčiu. JAV sistemoje naudojamos priemonės, kurios rečiau taikomos Europoje, yra naudojamos verslo filantropijos ir planingo aukojimo srityse.

Didelė privati parama menui JAV nebūtinai reiškia, kad JAV meno sektorius yra finansiškai stabilus. Nuolatinis pastoviųjų išlaidų augimas bei auganti konkurencija, didėjantys mecenatų lūkesčiai, mažesnis valstybės finansavimas ir bendra ekonomikos krizė iš naujo paskatino diskusiją dėl tinkamo privataus ir valstybinio kultūros finansavimo lygio.

1.6. Baigiamieji svarstymai

Europos kultūros finansavimo sistemoje daugiausia dominuoja valstybė, o noras įdiegti paskatas privačiam aukojimui priklauso nuo valstybės politinės sistemos ir politinio ryžto. Dauguma Europos valstybių viršija savo biudžetą, ypač esant dabartinei ekonomikos krizei, todėl turėtų rodyti daugiau noro eksperimentuoti su privataus kultūros rėmimo sistemomis. Vis dėlto įgyvendinta labai mažai naujų politikos priemonių privačioms investicijoms į kultūrą skatinti, ir tai rodo, kad politikai nespėja reaguoti į dabartines tendencijas ir iššūkius.

Toliau išdėstyti pagrindiniai šio tyrimo aspektai.

- Šiuo metu pastebima tendencija, kad tiesioginė valstybės parama kultūrai linkusi mažėti, ir šią tendenciją stiprina dabartinės finansų krizės poveikis. Europos kultūros politikoje atpažįstamas poreikis reformuoti kultūros sektorių, kad jis taptų tvaresnis ir verslesnis, nors tikrovėje matyti skirtingas šio strateginio tikslo įgyvendinimo lygis.
- Tiesioginė valstybės parama daugiausia skiriama kultūros infrastruktūrai ir gamybai (t. y. kultūros tiekimui) remti, bet dabartinės tendencijos rodo, kad politika pakeista siekiant atsižvelgti į vartojimą. Iš šio naujojo atsižvelgimo į vartojimą kilo reikalavimas, kad kultūros organizacijos įrodytų savo aktualumą publikai.
- Europoje gerai išplėtos netiesioginės valstybės paramos priemonės, bet skirtingose šalyse gyventojai, kultūros organizacijos ir verslo įmonės skirtingai naudojami šiomis nuostatomis, ir tai rodo, kad reikia skatinti ir plėtoti aukojimo kultūrą.
- Tendencija pernelyg pabrėžti privačios paramos galimybes tapti alternatyva valstybės paramai yra prieštaringa, nes krizės laikotarpiu privatus finansavimas sparčiai mažėja, ir daugelyje išvadų pabrėžiama, kad yra teigiamas ryšys tarp valstybės ir privačių investicijų į kultūrą. Valstybės intervencija dalinio finansavimo ar mokestinio skatinimo atžvilgiu kuria pasitikėjimą kultūros svarba rėmėjams ir aukotojams, kurie nori susikrauti kapitalą jau sėkmingame ir svarbiame sektoriuje.
- Europoje nepakankamai išplėtotą lėšų rinkimo profesiją. Nors tokių specialistų reikia, esminį sprendimą įdarbinti lėšų rinkėjus arba paskirti išorinius lėšų rinkimo konsultantus labai sudėtinga priimti, nes dažnai lėšų nepakanka tinkamai sumokėti už pagrindinę kultūrinę ar meno veiklą. Todėl lėšų rinkimas nėra pakankamai integruotas į daugumą kultūros organizacijų.

Bendra idėja didinti privačias aukas menui ir kultūrai plačiai vertinama kaip daug žadanti alternatyva, galinti padidinti finansinį kultūros sektoriaus tvarumą tokiu laikotarpiu, kai valstybės finansavimas yra labai įtemptai svarstomas. Vis dėlto šiai idėjai prieštarauja faktas, kad per ekonomikos krizę rėmimas ir aukos sumažėjo. Reikia daugiau pastangų kurti stipresnius publikos, įmonių ir bendruomenių ryšius, kad būtų atpažintos skirtingos kultūros vertybės ir pasinaudota jomis vadovaujantis skirtingais privačių sprendimų investuoti į kultūrą motyvais. Vyriausybės susiduria su sunkumais gerindamos politinę ir teisinę aplinką privačiam kultūros rėmimui skatinti ir atlyginti. Rėmėjai turi būti skatinami tyrinėti galimybes naujoviškai reklamuotis per meną ir kultūrą, mecenatai turi būti skatinami iš naujo atrasti aistrą atpažinti naujus talentus, aukotojai turi būti skatinami jaustis dalyvaujantys formuojant kultūrinį gyvenimą, o kultūros sektorius turi būti skatinamas žinoti, kad lėšų rinkimas ir rėmimas svarbūs ne tik dėl finansinių priežasčių, bet ir dėl socialinio kultūrinių misijų įteisinimo.

1.7. Rekomendacijos

Remiantis šio tyrimo rezultatais, toliau pateikiami neišvengiami privačių investicijų į kultūrą skatinimo iššūkiai.

➤ **Sukurti tinkamą tiesioginės ir netiesioginės valstybės paramos menui ir kultūrai pusiausvyrą**

Dėl Europos kultūrų ir kultūros plėtros modelių Europoje ypatumų skatinant privačias investicijas į kultūrą neturėtų būti mažinamas valstybės finansavimas. Valstybės ir privatus finansavimas papildo vienas kitą, kadangi tvirtas valstybės finansavimas, viena vertus, konsoliduoja pasitikėjimo kultūros nauda visuomenei suvokimą, ir kita vertus, teikia stabilumą kultūros sektoriui. Per krizę kultūros prekių paklausa sumažėja labiau nei kitų prekių paklausa. Todėl valstybės parama yra nepamainoma norint išsaugoti kultūros naudą visuomenei.

➤ **Plėtoti metodus palyginamajai informacijai rinkti**

Sisteminių palyginamų duomenų apie ES mokesčių kultūros sektoriaus padėtį stoka ir tai, kad nėra bendra metodika pagrįstų duomenų, stipriai trukdo tyrinėti privačias investicijas į kultūrą Europoje. Kitas iššūkis yra sukurti bendrą struktūrą skirtingoms filantropijos formoms klasifikuoti, kurioje kultūra būtų atskira kategorija, ir su įvairiomis sistemomis, kurios ateityje palengvintų palyginamąjį tyrimą. Todėl reikia toliau tobulinti turimas iniciatyvas, pvz., Eurostato kultūros statistiką ir Europos Tarybos projektą „ERICarts Compendium“.

➤ **Plėtoti tolesnę paramą tarptautinėms palyginamų duomenų ir praktikos stebėjimo asociacijoms**

Skirtingose ES valstybėse narėse naudojamos priemonės ir sistemos įrodo, kad reikia tarptautinių organizacijų ir tinklų, kurie galėtų teikti tikslesnį ir nepriklausomą duomenų ir praktikos įvertinimą bei veiksmingesnį rezultatų tikslinėms grupėms paskirstymą. Meno ir verslo forumų surinkti duomenys yra vertingi informacijos šaltiniai, bet jie būtų dar vertingesni naudojant metodišką požiūrį į duomenų rinkimą ir interpretavimą. Siekiant kurti ir remti sąlygas, kurios būtų naudingos privačiam meno ir kultūros finansavimui, natūrali ES užduotis turėtų būti toliau teikti paramą tarptautinėms visa apimančioms esamų meno ir verslo forumų bei kitų tarpininkavimo institucijų asociacijoms.

➤ **Didinti žinomumą ir supratimą apie esamas mokesčines priemones ir lengvatas**

Amerikos ir Europos sistemos daugiausia skiriasi ne skirtingomis priemonėmis (nors kartais ir jomis), bet tų priemonių įgyvendinimu. Europoje daugelyje skirtingų įstatymų yra apibrėžtos palankios mokesčinės priemonės (pajamų mokesčio įstatymas, paveldėjimo ir dovanojimo mokesčių įstatymas, PVM įstatymas ir t. t.) ir jos susijusios su daugeliu sektorių (pvz., transliavimo, švietimo, aplinkos). Todėl apskritai naudos gavėjai ir investuotojai, aukotojai bei rėmėjai per mažai apie tai žino. Norint produktyviai išnaudoti esamus įstatymus, reikia didinti žinomumą ir supratimą apie esamas ir planuojamas mokesčines priemones. Norint veiksmingai išnaudoti teisinės nuostatas, reikia sukurti tarpvalstybinį aukojimo katalogą arba vadovą, kruopščiai aprašant galiojančius nacionalinius teisės aktus ir nacionalines kampanijas, kuriomis skatinama naudoti esamas mokesčines priemones.

➤ **Plėtoti visuomenės paramą lėšų rinkimo specialistams**

Svarstant finansavimo pastangoms skirtus išteklius akivaizdžiai matomas dar vienas JAV ir ES sistemų skirtumas. Amerikos sistemoje skatinama gera lėšų rinkimo praktika, atitinkanti privačios paramos kultūrai lygį Amerikoje, o Europos kultūros sistemoje lėšų rinkimas yra tikrai papildoma ir nereguliari priemonė. Turint nepakankamai lėšų pagrindinėms programų išlaidoms padengti, norint samdyti specialistus lėšoms rinkti reikia tikslingų kultūros politikos priemonių, kuriomis būtų remiama lėšų rinkimo programų ir strategijų plėtra.

- **Didinti lobizmo galimybes pagal SESV 167 straipsnio 4 dalį (EB sutarties 151 straipsnio 4 dalį), kad būtų plėtojama dalyvavimo kultūroje politika**

SESV 167 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad veikdamos pagal įvairias Sutarties nuostatas Europos institucijos turi atsižvelgti į kultūrinius aspektus. Šiuo straipsniu ES institucijoms suteikiami įgaliojimai ir galimybės daryti spaudimą kultūros klausimų atžvilgiu, įskaitant sistemas ir priemones, skirtas nukreipti privačioms investicijoms į kultūrą.

- **Suderinti PVM priemones nekeliant pavojaus išskirtiniam kultūros prekių ir paslaugų statusui**

Europos Sąjunga skelbia, kad PVM priemonių suderinimas yra vienas iš galimų būdų toliau plėtoti ES mokestinius teisės aktus. Vykdamas tokias permainas reikia saugotis, kad nebūtų sugadinta tai, kas pasiekta šiame tyrime minėtų PVM lengvatų atžvilgiu, ir turėtų būti vadovojamasi tų valstybių, kurios yra nustačiusios naudingą ir išskirtinį kultūros prekių ir paslaugų statusą, pavyzdžiu.

- **Teikti paramą meno ir verslo forumams kaip tarpininkams tarp meno, verslo ir teisės aktų leidėjų**

Meno ir verslo forumai yra tarpininkavimo sistemos, skatinantys aukotojus plėtoti aukojimo kultūrą, o kultūros organizacijas ir menininkus – prašymo kultūrą. Šios organizacijos aktyviai dalyvauja kurdamos ir remdamos kultūros ir verslo sektorių partnerystę. Tokia partnerystė reiškia, kad kultūros projektus remiančios verslo organizacijos įgyja strateginį savo firmos įvaizdžio supratimą ir matomumą, kuris reklamuojamas bendradarbiaujant su kultūros organizacijomis, o kultūros organizacijos įgyja didesnę saugumą ilgalaikio programinio planavimo atžvilgiu. Meno ir verslo forumai taip pat naudojami lengvatinių mokesčių sistemoms praktiškai įgyvendinti.

- **Remti valstybių narių mokestinės politikos, kuria siekiama skatinti privačios paramos teikimą kultūrai, geriausią praktiką ir ja keistis**

Mokestinės politikos parama labai svarbi kuriant sistemą, kad privatus finansavimas būtų labiau įtrauktas. Valstybės tarnautojai ir institucijos, kurie turi įgaliojimų kultūros srityje, šiek tiek ribotai supranta priemonių įvairovę ir mokestinėje srityje turimas priemones. Todėl nestebina, kad trūksta didesnės paramos ešamoms ir naujoms priemonėms, siekiant jomis paskatinti privačias investicijas į kultūrą. Ši padėtis aiškiai parodo, kad reikia stebėti ir vertinti fiskalinės politikos įgyvendinimo poveikį kultūros srityje ir vykdyti skirtingų valstybių palyginamąją analizę ES lygmeniu, kad būtų atrasti geriausi sprendimai. Be mokesčių institucijų ir finansų ministrų atliktos kompetentingos mokestinių išlaidų analizės, bet koks bandymas gerinti mokestinę aplinką būtų tik ideologinis, o ne aiškiai suformuluotas pragmatinis reagavimas į kintančią ilgalaikę fiskalinę perspektyvą.

- **Imtis kultūros politikos veiklos, skatinamos skirtingų kultūros vertybių**

Privačioms investicijoms į kultūrą įtakos turi įvairiausi veiksniai – vieni nepriklauso kultūros sektoriui (pvz., platesnė politinė ir teisinė aplinka), kiti priklauso nuo aukotojo (pvz., aukojimo ir dalijimosi gerove kultūra, įskaitant jos perdavimą ateities kartoms), tretieji priklauso kultūros sektoriui (pvz., lėšų rinkimui skiriami ištekliai ir prašymo kultūra). Tokiai veiksnio įvairovei reikalinga tokia kultūros politikos veikla, kuri apimtų įvairias sritis ir būtų formuluojama ir įgyvendinama vadovaujantis holistiniu požiūriu bei skatinama skirtingų kultūros vertybių. Vis dėlto vienas iš pagrindinių kultūros politikos iššūkių yra sukurti aktyvias sistemas, kurios galėtų reaguoti į neišvengiamus pokyčius socialinėje, politinėje ir ekonominėje aplinkose. Kultūros politikos priemonės privačioms investicijoms į kultūrą skatinti daugiausia turėtų būti skirtos plėtoti kultūros sektoriaus gebėjimus kurti produktyvius santykius su privačiuoju sektoriumi. Be to, kultūros politikos plėtros kryptys turėtų išsivystyti į teisinę sistemą, kurioje kaip pagrindas tvarumui pasiekti būtų taikomi mišrūs ekonominiai principai.